

A KODIFIKÁCIÓ MUNKAFÁZISAIRÓL ÉS A KODIFIKÁTOR KELLÉKTÁRÁRÓL

– *A jogalkotás bevezető lépései Tamás, Kampis
és Vida alapvetései nyomán* –

GERENCSÉR Balázs Szabolcs
egyetemi docens (PPKE JÁK)

1. Mivel kezdődik a kodifikáció?

A jogalkotás nem a normaszöveg első tervezetének megírásánál kezdődik, hanem annál a *belső elhatározásnál*, ami a tervezetet kidolgozó személyben megszületik. Ez túl van a pozitív jogen, és nem is lehet szabályozott keretek közé szorítani. Vitathatatlan azonban, hogy a ténylegesen elkészülő jogi szabályozás minősége nagyrészt azon múlik, hogy az előkészítője hogyan közelít munkájához és milyen eszközöket alkalmaz. Az alábbiakban a kortárs magyar kodifikáció három nagy alakjának (Tamás András, Kampis György és Vida István) munkái és tanítása nyomán összeűjtöttem a kodifikáció kevésbé ismert első lépéseit, valamint azokat a kellékeket, amelyek a jelen és a jövő kodifikátorainak rendelkezésére állnak – amennyiben tudatában vannak ezeknek.

A továbbiakban „kodifikátorról” és „kodifikációról” beszélünk. Ezek megértéséhez először tisztázzuk a fogalmi kereteket. A „*kódex*” latin szó (codex, -icis, masc.) szótári jelentése fatörzs, tuskó, tönk, valamint irat, jegyzőkönyv, főkönyv, illetve törvénykönyv.¹

A Révai lexikon szerint a „codex” a „rómaiaknál fa- vagy elefántcsonttáblákból álló viasszal bevont lapok, amelyekbe az írást bekarcolták; később minden kézírásos kötet. Most így neveznek minden, a könyvnyomtatás feltalálása előtti kézzel írt középkori könyvet. Kódex a jogtudományban: törvénygyűjtemény, törvénykönyv.”

Hasonlóan, Benedek Marcell Irodalmi Lexikonában kódex minden „kézíratos könyv, mely a könyvnyomtatás feltalálása előtt készült.”

¹ GYÖRKÖSY Alajos: *Latin-Magyar szótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2011.

Tamás András a „codex” jogi fogalmát szélesíti ki. Szerinte a kódex „térben és időben érvényes jogi szabályosságok összessége. A codex műszó: terminus technicus. Mint egyetlen könyv, ilyen nincs a valóságban [...] Szabályokból és jogelvekből [...], valamint] akarat-kifejezésekből áll.” A tamási fogalomrendszerben a codex valóságos elvárásrendszer, amely a gyakorlatban érvényesül. Ezért annak a hatályos jogszabályok szövegén túl része a bírói gyakorlat, jogtudományi irodalom és az ügyvédi gyakorlat.² Ez utóbbi az élő jog (ius vivens), amely a kódex rendszerében normatív erővel bír.³

A *kodifikáció* (codificatio, -onis, fem.) kifejezés törvénybe vagy törvénykönyvbe iktatást jelent.⁴ Lexikoni jelentését keresve először szintén a Révai lexikonhoz fordulunk: e főnév a *kódex jogi értelmét* fejtí tovább. A szócikk szerint kodifikáció „törvénykönyv szerkesztése (lat.); a jog valamely önálló részének szerves egészet tevő törvénykönyvben történő szabályozása. A legnevezetesebb kodifikáció a római magánjognak Justinianus által elrendelt összegyűjtése volt. Az újkorban Napóleon kódexei a legnagyobb kodifikációs művek. Hazánkban a magánjogra Werbőczy Hármaskönyve századokra hatott ki.” A lexikon a továbbiakban az 1870-es években megindult magyar kodifikáció eredményeit hozza például.

Hasonlóan összetett fogalmat határoz meg Kampis György is. Szerinte a kodifikáció a jogalkotáson túl egyszersmind társadalmi-történeti jelenség is. „Ma a jogrendszer valamely területén az alapvető jogi szabályok rendszerezett egységbe, törvénykönyvbe foglalását értjük alatta.”⁵

A kodifikáció egy cselekvés. Szűkebb értelemben a kodifikáción kódex, azaz a törvénykönyv alkotását lehet érteni. Tágabb értelemben azonban többé-kevésbé új jogi tételek rendszerbe foglalását értjük alatta. Kampis úgy fogalmaz, hogy kodifikáció „bármilyen szintű és terjedelmű jogszabálynak mind az előkészítése mind a megalkotása.”⁶

Végezetül, ha a „*kodifikátor*” fogalmát szeretnénk pontosabban meghatározni, az előző fogalmakra kell támaszkodnunk, hiszen még a szótár és a lexikonok sem mondanak további, a fentiektől eltérő jelentéstartalmat. A latin nyelv szabályai szerint a „*kodifikátor*” tehát az, aki a „*kodifikációt végzi*”. Ez gyakorlatilag egybevág Szécsi Ferenc *Idegen szavak szótárának* szócikkével, amely szerint a kodifikátor „*törvény-szerkesztő*”.

Kampis szerint kodifikátor az a jogász, aki a törvények és más jogszabályok előkészítésével foglalkozik. Egy szakmai döntéselőkészítő, aki a jogi nyelvre tudja fordítani a politikai döntéseket. Mielőtt a kodifikátor attitűdjére, kompetenciáira részletesen kitérünk, tegyük fel a kérdést: milyennek kell lennie a kodifikátornak? A válasz nem túlzás: mesternek, művésznek. Olyan gondolkodónak, aki a legmagasabb absztrakcióra képes, el tud vonatkoztatni személyes tapasztalataitól és a legnagyobb beleérző képességgel rendelkezik.

² TAMÁS András fogalomrendszerében: a gyakorlat szerződési joga. In: TAMÁS András: *Legistica – A jogalkotástan vázlatja*. Budapest, Szent István Társulat, 2009. 138–143.

³ Uo. 70–72.

⁴ GYÖRKÖSY i. m.

⁵ KAMPIS György: *Kodifikáció – elmélet és gyakorlat*. Budapest, Unió, 1995. 15.

⁶ Uo. 15–16.

2. A kodifikáció munkafázisai – a pozitív jogen innen

A kodifikátor célja – optimális esetben – mindig az, hogy a legmagasabb színvonalú munkát végezze. Ahhoz, hogy a legjobb kodifikációt el tudjuk érni, ismernünk kell e munka fázisait. A jogalkotás ugyanis nem egy egyszerű szövegírás. Nem is csak jogtechnikai protokoll precíz műveletsora. Ez egy olyan *alkotó tevékenység*, amely feltételezi, hogy a kodifikátor tisztában van vele, hogy szükséges-e amit tesz, és már előre tudja és látja a kívánt végeredményt. A kodifikáció eredménye tehát szorosan kapcsolódik az azt létrehozó *személyhez*, bizonyos tekintetben függ is tőle.

A kodifikáció ezért felmérés, tervezés és kivitelezés lépéseinek sorozata. Meghatározott pontokon a művelet megkívánja, hogy megálljunk és felmérjük az előttünk álló távot, eszköztárunkat, és lehetőségeinket. Az alábbiakban a *kodifikáció előkészítő fázisait* vizsgáljuk meg, azaz azokat a cselekményeket, amelyek megelőzik a tényleges normaszöveg-írást, még a hatásvizsgálatot is. Ezekről általában ritkán esik szó, hiszen nem részei a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvénynek (a továbbiakban: Jat.), szabályozhatatlanok, nem standardizálhatóak és a legkülönlegesebb jellemzői, hogy ezek leginkább a kodifikáció „mesterfogásai” közé számítanak, amiket csak megtanulni, ellesni lehet. A három bevezető kodifikációs munkafázis tehát:

1. a kodifikációs impulzus;
2. első vizsgálat: a kodifikáció szükségének megítélése;
3. második vizsgálat: a kodifikáció tervezése.

E három szakaszt követheti csak a normatív keretekkel is rendelkező jól ismert:

4. hatásvizsgálat;
5. normaszöveg-szerkesztés;
6. döntéshozatal.

A továbbiakban csak az első három szakaszcsoportról lesz szó, amely végső soron nem más, mint *bevezetés a kodifikációba*. Kampis ezt az első fázist nevezi a „tematika szakaszának”, az ezt követőt pedig a „normaszöveg szakaszának”.⁷

3. Ami elindítja a kodifikációt: az „impulzus”

Egy „impulzus” mindig egy folyamatot indít el, „lökést ad”. A kodifikáció sem magától jön létre: kell egy kezdő hatás, ami működésbe lendíti az alkotót. Legcélszerűbb az impulzusokat karakterük szerint csoportosítani. Így meg tudunk különböztetni politikai, szakmai és nemzetközi jellegű impulzusokat.

3.1. A politikai impulzus

Kiinduló pontunk a közigazgatási döntéstípusok megkülönböztetése. Tamás András szerint a közigazgatási döntések meghozatalának háromféle technikája van: a politikai döntés, a szakértői döntés és e kettő ötvözete.⁸ A politikai döntés nem ideológiai

⁷ Uo. 112–116.

⁸ TAMÁS András: *A közigazgatási jog elmélete*. Budapest, Szent István Társulat, 2010. 86–87.

alapon hozott döntés. Negatív megközelítéssel mondhatjuk, hogy az a politikai döntés, amely nem szakértői és nem jogalkalmazói. A politikai döntést hozó nem a szakértelme vagy egyedi képességei miatt lesz az aki, hanem helyét a politikai státusz határozza meg (mint pl. népszavazáson részt vevők köre, vagy a demokratikus legitimitációval rendelkező testületek, intézmények által gyakorolt hatalom).

A jogalkotó felé politikai impulzus az alábbi szereplőktől származhat:

- a) *legitim politikai döntéshozótól*: ebben az esetben a kodifikátor konkrét, számára „kötelező” feladatot kap. MÉRlegetési lehetősége nincs a tekintetben, hogy elindítja-e a kodifikációs tevékenységét, azaz a bevezető fázisokat. Nincs kötve viszont abban, hogy az egyes előzetes vizsgálatok során milyen eredményre jut.
- b) *A „közösségi embertől”*: szintén Tamás András legisticiai fogalma.⁹ A „közösségi ember” a társadalom azon tagja, aki személyesen lép fel közügyekben azért, hogy hangot adjon igazságérzetének. Létező jelenség a közösségi ember által indukálni kívánt kodifikáció. A legitim döntéshozóhoz képest azonban a „közösségi embertől” érkező impulzus *nem köti* a kodifikátort. A kodifikátor akkor cselekszik helyesen, ha – a hivatalos köszönetet mondó válaszon túl – utánagondol a felvetett problémának, mert bármilyen beadványnak lehet olyan tartalma, amely egyszor választ ad aktuális kérdésekre.

A politikai impulzus rendszerint elvárás fogalmaz meg, azaz az *elérendő célt* jelöli ki. A kodifikátor feladata e tekintetben, hogy beleélje magát abba a jövőbeli élethelyzetbe, és megtalálja a szakmai és kodifikációs szempontból is megfelelő utat. Nehezebb a kodifikátor munkája, ha a politikai döntéshozó az utat is kijelöli a számára. Itt az a fontos felelősség nehezedik a kodifikátorra, hogy az esetlegesen pontatlan vagy hibás elvárásokat visszacsatolja a döntéshozónak – persze a lehetőségekhez igazodva és a helyes alternatíva megjelölésével.

3.2. A szakmai impulzus

A szakmai impulzus érkezik

- a) jogalkotás kezdeményezésére jogosult közjogi szervektől;
- b) szakmai háttérszervektől (pl. dekoncentrált intézményektől);
- c) civil szakmai szervezetektől.

A szakmai impulzus – a politikaival szemben – nem az *elérendő célt*, hanem csak a *megoldandó problémát* közli. Ezért a szakmai impulzus a legfontosabb *visszacsatolás* a kodifikált jog alkalmazhatóságáról. A kodifikátor feladata ebben az esetben, hogy először megtalálja az adekvát megoldást és utána az ahhoz vezető szakmailag legmegfelelőbb utat.

3.3. Nemzetközi és európai uniós aktusokból származó impulzusok

Magyarország az Alaptörvényben (E) és (Q) cikk szuverenitásának korlátozására ad lehetőséget azért, hogy egyes hatáskörök átruházását teszi lehetővé. A nemzetközi

⁹ TAMÁS (2009) i. m. 130–131.

és az európai uniós impulzusok rendszerint kötelező feladatot adnak a jogalkotónak, mégis itt egyszerre van jelen a mérlegelhető és kötő jogalkotási impulzus. Jellemzőiben leginkább a politikai kezdeményezéshez hasonlít, hiszen a nemzetközi és uniós döntések is egy elérendő *célt határoznak meg*, amelyet a hazai jogalkotónak *kell* átültetni a magyar pozitív jogba.

Nemzetközi eredetű jogalkotási impulzus érkezik:

- a) multilaterális szerződés folytán (példa a NATO-nak a honvédelemi jogalkotást indukáló aktusai);
- b) bilaterális szerződés folytán (pl. a hazánk és a szomszédos állam között született alapszerződések működtető Vegyes Bizottságok által indukált jogalkotás);
- c) nemzetközi bírósági fórumok gyakorlata folytán (pl. az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatát figyelembe vevő hazai jogalkotás);
- d) egyéb nemzetközi szervezetek és NGO-k által indukált jogalkotás (pl. a Velencei Bizottság, mint az Európa Tanács tanácsadó szerve által 'ösztönzött' jogalkotás).

Európai uniós tagságunkból nagyságrendekkel több jogalkotási feladatunk származik. Jogalkotási impulzus (jogharmonizációs kötelezettség) mind az elsődleges, mind a másodlagos joganyagból következik.

4. Első vizsgálat: a kodifikáció szükségének megítélése

A fent bemutatott impulzusok vagy 'kényszerítik' vagy 'javasolják' a kodifikátornak, hogy továbblépjen és vizsgálja meg, hogy valóban szükség van-e szabályozásra. Ezt nevezzük „első vizsgálatnak”. A kodifikáció előkészületének második fázisa egyszerre veszi figyelembe az *előzményeket* (honnan jön az impulzus, milyen megoldandó élethelyzetek merültek fel) és az *elérendő célt* (milyen megoldásra van lehetőség, mi az elvárás, mi a jogszerű).

Az impulzust tekinthetjük olyan 'bemenetnek' (input), amelyből az első vizsgálat háromféle eredményre juthat (output):

- a) nem kell kodifikáció;
- b) kell kodifikáció és az jogszabály alkotása lesz;
- c) kell kodifikáció, de az nem jogszabály lesz.

Ez utóbbi két út jelenti a tényleges kodifikálást a továbbiakban, amely a később tárgyalandó második vizsgálatához vezet bennünket. Most azonban vizsgáljuk meg e három lehetséges „output” feltételeit és tartalmát.

4.1. Nincs kodifikációs kényszer

Ha *már van szabályozás* a kívánt tárgyban, nem lehet ugyanazt az életviszonyt párhuzamosan újraszabályozni. A Jat. egyértelműen fogalmaz 3. §-ában: „az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni. A szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű.” Az olyan kodifikáció, amely „duplum” előállítását célozza, hibás. A kodifikátor tehát először ki kell szűrje, hogy valóban nincs még azonos szabályozás.

Ugyanígy nem szükséges további kodifikációs tevékenységet folytatni, ha *szabályozhatatlan* a tárgy. Hasonló helyzet áll fent az eljárásjogokban, amikor a lehetetlen célra irányuló kérelmeket a törvény saját maga zárja ki a további eljárási kényszer alól. Az analógia megfelelően értelmezhető: a kodifikátornak sincs további jogalkotási feladata lehetetlen cél esetén.

Mindkét esetben azonban a kodifikátor feladata, hogy *megfelelően csatolja vissza* a vizsgálat eredményét aforrás felé, ahonnan az impulzus származik. Ellenkező esetben kommunikációs zavar keletkezik és bekövetkezhet a legrosszabb: más úton készül el a hibás szabályozás.

4.2. Kodifikáció: jogszabály alkotása

Az első vizsgálat a fentiek kizárása után eredményezheti a jogalkotási tevékenységet, amely egyrészt irányulhat a jogszabály megszővegezésére. Ebben a vizsgálati szakaszban határozza meg a kodifikátor, hogy

- a) új jogszabályt kell-e létrehozni, vagy
- b) a meglévő jogszabályt kell-e módosítani.

A két lehetőség közötti választás a szabályozandó tárgy, életviszony jellemzőitől és a már rendelkezésre álló szabályozástól függ.

4.3. Kodifikáció: egyéb szabályozás alkotása; a „soft law”

Az első vizsgálatunk harmadik kimenete olyan kodifikációs munka elhatározása lehet, amely nem jogszabály létrehozására irányul. Attól függően, hogy a szabályozás tárgya a szervezetre vonatkozik-e vagy egy már létező jogszabály alkalmazásának elősegítésére, beszélhetünk:

- a) közjogi szervezetszabályzó eszköz megalkotásáról (Jat. 23–24. §§), illetve
- b) egyéb, Jat.-on kívüli szabályozásról.

Ad a) Közjogi szervezetszabályzó eszköz határozat vagy utasítás lehet, és a jogforrási hierarchiában betöltött szerepét a Jat. pontosan meghatározza. Legfontosabb jellemzője, hogy *normatív* eszköz. A határozat a kibocsátó szerv szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját tartalmazza, az utasítás pedig a kibocsátó vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését, valamint tevékenységét szabályozza.

Ad b) Egyéb, Jat.-on kívüli szabályozó eszköz pontos meghatározása nehéz feladat. A Jat. 24. § (3) bekezdésében találunk annyi utalást, hogy „állami szerv vagy köztestület tevékenységét és működését szabályozó – törvény alapján kiadható – *más jogi eszköz* jogszabállyal és közjogi szervezetszabályozó eszközzel nem lehet ellentétes.” Ez számunkra azt jelenti, hogy *létezik*, sőt, a tételes jogunk el is ismeri nem definiált egyéb szabályozások alkalmazását. Nemzetközi szervek gyakorlatában „soft law” megjelölést használhatunk e körre.¹⁰ Tartalma *általános, de nem normatív* szabályozás. Kötőereje pedig elsősorban a kiadmányozó legitimitásán vagy hatalmi pozícióján

¹⁰ Kovács Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris, 2011. 50., 86. és 162.

alapul. Ilyen eszközök köre nagyon széles, de mindnek közös jellemzője, hogy egy, már létező normatív szabályozás (rendszerint jogszabály) alkalmazását segítik elő, vagy magyarázzák. Ide sorolhatjuk az iránymutatásokat, irányelveket, körleveleket, első szabályzatokat; de ide tartoznak az ún. „fehér könyvek”, útmutatók is. Formailag – mivel máshova nem sorolható – a szabvány is e körbe tartozik. Formai kötöttségek ilyen eszközök esetében nincsenek; érvényességükhöz kifejezetten a megismerhetőség, a nyilvánosságra hozatal szükséges. Számunkra jelentőségük igazán abban áll, hogy létrehozataluk ugyanolyan felkészült kodifikációt igényel, mint akár egy jogszabály szerkesztése.

5. A második vizsgálat: a tervezés

Az első vizsgálat után a kodifikátor akkor lép a következő fázisba, ha a kodifikációs feladatát azonosította, azaz jogszabály, vagy más szabályozás megalkotása szükségesnek látszik. Ebben a vizsgálati szakaszban a kodifikátor:

- a) meghatározza a szabályozás típusát;
- b) pontosítja a feladatát;
- c) felméri a kodifikációs eszköztárát;
- d) tudatosítja a kodifikációhoz szükséges kompetenciáit, és
- e) azonosítja, valamint megtervezi a további munkaszakaszokat.

5.1. A szabályozás típusának meghatározása

Kampis György szerint a jogalkotás egyik alapvető lépése, hogy tisztában legyünk a jogszabályok típusaival, osztályozásával.¹¹ Véleménye szerint ritka, hogy egy-egy jogszabály valamely csoportba egyértelműen belesorolható, ami azt is jelenti, hogy az általa készített osztályozás inkább vizsgálati szempontrendszer, amely a kodifikátornak ad támpontot a létrehozandó szabályozás tekintetében. Kampis az alábbi osztályozást állította fel:

1. jogalkotó hatalma szerint:
  - a) eredeti
  - b) származékos
2. jogszabály jellege szerint
  - a) normatív
  - b) deklaratív (pl. emléktörvény)
3. személyi hatóköre szerint
  - a) általános
  - b) egyedi (ha egy címzettje van, mint pl. „az Állami Számvevőszékről”)
4. területi hatóköre szerint
  - a) országos
  - b) helyi (pl. önkormányzati rendeletek)

¹¹ Továbbiakban is ld. KAMPIS i. m. 17–27.

5. időbeli hatóköre szerint
  - a) időben nem korlátozott
  - b) időleges (pl. átmeneti rendelkezések)
6. kodifikációs módszer szempontjából
  - a) keretjogszabály
  - b) alapjogszabály
  - c) végrehajtási jogszabály
7. szabályozási mód szempontjából
  - a) közvetlenül szabályzó vagy utaló jogszabály
  - b) diszpozitív (eltérést engedő) jogszabály
  - c) kogens (eltérést nem engedő) jogszabály
  - d) imperatív (feltétlen alkalmazást kívánó) jogszabály
  - e) szigorú vagy méltányos jogszabály (pl. objektív és szubjektív felelősséget szabályozó jogszabályok, amelyek a mérlegelés mértékét egyedileg határozzák meg.)

6.2. A kodifikációs feladat pontosítása

A kodifikátor legfontosabb feladata, hogy a szabályozandó életviszonyt pontosan felmérje, ismerje. Ehhez Kampis három módszert ajánl:¹²

- a) *absztrahálás*: az egyik legnehezebbnek tartott kodifikációs feladat. Az absztrakció helyes mértékének meghatározása a kulcsa a jogszabály alkalmazhatóságának. Ha ugyanis az elvonatkoztatás alacsonyabb a szükséges mértéknél, a jogszabály bőbeszédű, kazuisztikus lesz. Ha magasabb az absztrakció, akkor sok kivételt kell tenni, azok alatt alkivételeket, ami a közérthetőség rovására megy. A kellő mértékű absztrakció „megfelelő mozgásteret biztosít a jogalkalmazó számára”, azaz figyelembe veszi az alkalmazói kört.
- b) *tételek felállítása*: a kodifikáció első lépései között van a cél megfogalmazása. Ebben a fázisban nem konkrét normaszöveg-írás zajlik, hanem az elérni kívánt életviszony megfogalmazása, tulajdonképpen koncepcionálás. A régebben gyakran, mára már csak ritkán megjelenő „konceptió” készítése nem más, mint a legfontosabb szabályozási tételek meghatározása.
- c) *tételek rendszerbe foglalása*: a készülő jogszabály rendszertani egysége, koherenciája már a tervezési fázisban eldől. Ilyenkor az egyes tételeknek (célok) a jogrendszerbeli és jogszabályon belüli helyét is pontosítani kell.

6.3. A kodifikációs eszköztár

A kodifikátor nem elszigetelten alkotó ember. Tevékenységéhez a legváltozatosabb eszköztárat veheti igénybe, sőt munkájában kísérik a munkatársai (a többi kodifikátor) is. A kodifikáció tehát „csapatmunka”, amely igényli, hogy az elmélyült egyedi alkotómunkát feloldja a konzultáció, egyeztetés, megbeszélés. A szerkesztési,

¹² Uo. 105–106.

szövegezési munkához igénybe vehető eszközöket – sokszínűségük miatt – fel sem lehet sorolni. Az alábbiakban három olyan kört nevesítünk, amely minden esetben a kodifikátor rendelkezésére áll:

- a) *jogi ismeretek*: A kodifikátor jogászai képzettségéhez tartozó minden ismeretet felhasználhat, amelyek minden jogterületre általában, azon belül pedig a saját szakterületére nézve részletesebb információkat tartalmaznak. Minden jogász „generalista”, de a kodifikátor különösen az.
- b) *egyéb szakmai ismeretek*: a jogi ismereteken túl a kodifikátor rendelkezésére áll olyan szakmai tudás is, amely más társadalom-, gazdaság- vagy műszaki tudomány területére tartozik. Sokszor láthatunk olyan jogterületet (pl. szabadalmi jog, versenyjog), amelyek egyszerű jogászai alapképzettséggel aligha látható át – további szaktudás megszerzése nélkülözhetetlen. Kodifikációs munkakörben van példa arra is, hogy egy jogász-kodifikátor egy másik szakterületben jártas szakemberrel „párban” dolgozik, azaz kettejük együttes tudása teszi ki az adott szakterület kodifikációjához szükséges tudást. Végezetül, ebbe a szakmai körbe lehet sorolni még az (általános és szakmai) etikai ismereteket is.
- c) *személyes tapasztalatok, műveltség*: a kodifikátornak nemcsak tudást kell szereznie, hanem az őt körülvevő világról minél szélesebb ismereteket kell gyűjtenie. Ez akár kulturális, akár szociológiai, vallási, vagy egyéb tudást is jelenthet. A műveltség mellett a „személyes élettapasztalatként” lehet nevesíteni azt az eszköztárat, amelyet a kodifikátor folyamatosan gyűjt és folyamatosan felhasznál.

6.4. A kodifikációs kompetenciák

Kampis György precízen összegyűjtötte azokat a készségeket, amelyek elengedhetetlen jellemzői a jó kodifikátornak.¹³ Megjegyzem, hogy minden készség, így a kodifikációhoz szükséges kompetenciák is fejleszthetőek, sőt, jó, ha a kodifikátor figyel is ezen készségeinek folyamatos növelésére, „edzésére”:

1. beleélési készség (empátia),
2. vitakészség és rugalmasság,
3. döntési készség,
4. absztrahálási készség és fantázia,
5. rendszerezési készség,
6. fogalmazási készség.

A nyelvi készség fejlesztésének hangsúlyozása sosem elegendő. A kodifikátor nyelvi igényessége elengedhetetlen, hiszen olykor többen olvassák írását, mint egy neves publicistáét. A két írásbeli tevékenység közötti legalapvetőbb különbség az, hogy a kodifikátor alkotása jogkövetkezményeket von maga után, így a felelőssége jelentősen nagyobb a közérthetőség, követhetőség tekintetében.

¹³ Uo. 107–112.

6.5. Befejezésül: a kodifikációs munka folytatása

Az első és második vizsgálat során megtárgyalt ismeretek együtt jellemzik a *kodifikátor attitűdjét*. A magyar kodifikációs hagyományokban jelentős mennyiségű tapasztalatot találunk, amely minden kor jogalkotójának rendelkezésére áll. Még ha nagy terhelés alatt is dolgozik a kodifikátor, és mindig sürgeti is az idő, a szakma magas szintű elsajátításához a legváltozatosabb eszközrendszert kell kreatívan igénybe vennie. Ahogy Tamás András szokta hivatkozni: a kodifikáció is egy mesterség, amit meg lehet tanulni. Az előzőek alapján ezt annyival egészíthetjük ki: ahogy minden mesterségben a mesterfogásokat „el lehet lesni”, a kodifikációban is érdemes ugyanígy tenni. A fentiekben egy rövid, bevezető munkafázis azonosításával törekedtem arra, hogy ezeket a mesterfogásokat összegyűjtsem.

Amikor a fent tárgyalt két vizsgálati szakaszon túllép a kodifikátor, elérkezik a tényleges kodifikációs (normaalkotási) munkálatokhoz, amit Kampis a „normaszöveg” szakaszának hív. Ennek két elemét különböztethetjük meg:

- a) normaszöveg előkészítését, és
- b) normaszöveg szerkesztését.

Ad a) Az előkészítési fázisban szükséges a hatásvizsgálatot lefolytatni, valamint *dogmatikai értelemben* előkészíteni a normát (hipotézis, diszpozíció és a szankció megtervezése).

Ad b) A szerkesztési fázis pedig a normaszöveg megírását, normatív mondatokba rendezését, a jogszabály *technikai értelmében* vett kialakítását jelenti.¹⁴ Érdemes arra is felfigyelni, hogy Vida is „sajátos kodifikációs tevékenységnek”¹⁵ nevezi a szerkesztést, amely így öszerinte is önálló fázist (szakaszt) jelent – sok újabb „mesterfogással”. Mindezek viszont már más tanulmányok tárgyát alkotják...

¹⁴ Ld. TAMÁS (2009) i. m. 106.

¹⁵ VIDA István: *Módszertani útmutató a jogszabályszerkesztéshez*. Magyar Közlöny Különszám. Budapest, Igazságügyi Minisztérium, 1999. 8.